

УДК 338.486

DOI 10.18524/2413-9998.2022.2(51).274368

М. В. Новікова,

аспірантка,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна,

e-mail: novikovamarynav@gmail.com

НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

У статті досліджено теоретичні і методологічні аспекти формування напрямів відновлення та розвитку національної економіки за умови впливу глобальних викликів, які найчастіше носять руйнівний характер. З'ясовано, що глобальні кризові явища потребують визначення та реалізації оптимальних заходів з метою відновлення, стабілізації, поетапного зростання та системного розвитку соціально-економічних процесів національної економіки. Обґрунтовано, що дослідження ступеня впливу глобальних змін на національну економіку відкриває перспективи ефективного стратегічного планування з виокремленням пріоритетів поступового розвитку. Процес визначення пріоритетних векторів національної економіки обов'язково віддзеркалюється у всіх сферах та галузях, визначаючи стратегічні напрями, які забезпечать повоєнне відновлення національної економіки, враховуючи потенційні можливості. Представлено стратегічні напрями відновлення національної економіки України з подальшим векторним спрямуванням на розвиток, що забезпечуються покроковим вирішенням складним тактичних та оперативних завдань, які мають властивості налаштовуватися до впливу факторного середовища, що може відрізнитись певною непередбачуваністю. Обґрунтовано, що стратегія державного регулювання відновлення та розвитку національної економіки України вважається базовим принципом забезпечення впровадження концептуальних підходів, враховуючи сучасні світові тенденції. Крім того, певний дисбаланс соціально-економічної інфраструктури можливий завдяки впровадженню стратегічних планів та реалізації ефективних оперативних рішень відповідними державними інституціями.

Ключові слова: розвиток, відновлення, національна економіка, напрями зростання, глобальні виклики, державне регулювання, ендогенні та екзогенні фактори, потенційні можливості, соціально-економічні процеси, результативність, ефективність

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні глобальні виклики вимагають формулювання оптимальних напрямків відновлення та поступового розвитку національної економіки, що ґрунтується на потенціальних можливостях економічної, фінансової та соціальної системи з врахуванням світового досвіду. Важливим є оцінка факторів

впливу внутрішнього та зовнішнього середовища на процеси функціонування та розвитку національної економіки, що забезпечує побудову ефективної системи державного регулювання. Неможливість нейтралізації окремих явищ, процесів на стан національної економіки вимагає дослідження зазначених аспектів з метою формулювання векторів її відновлення та розвитку в умовах глобальних викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти розвитку національної економіки з урахуванням глобальних змін розглянуті в роботах українських та зарубіжних науковців, а саме: В. Базилевича, З. Бжезінського, О. Білоруса, А. Гальчинського, Д. Лук'яненко, О. Головченко, Ю. Макогона, Ю. Мельника, О. Побережець, А. Неклесса, М. Портера, Р. Робертсона, С. Сіденко, Дж. Сороса, Дж. Стігліца, А. Філіпенко, О. Власюка, Жаліло, О. Ковтуна, М. Крупка, О. Кузьміна, П. Куцика, І. Михасюка, Ю. Павленка, О. Стояна, Б. Шевчика та ін.

Зауважимо, що вчені звертають увагу на певні зміни у функціонуванні національної економіки під впливом глобальних факторів, які характеризуються якістю та ступенем небезпеки в сучасних умовах, які пов'язані не тільки з розвитком, але й з відновленням соціально-економічних систем в Україні, що потребує детального дослідження та теоретичного обґрунтування.

Постановка завдання. Дослідити теоретичні аспекти формування напрямків відновлення та розвитку національної економіки в умовах глобальних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення векторів відновлення та розвитку національної економіки в умовах впливу негативних факторів, особливо під час карантинних обмежень та воєнного стану, потребує детальної оцінки і виокремлення пріоритетних та стратегічних напрямків, що надасть можливість зосередити ресурси країни на проведення відповідних процесів.

Підкреслимо, що моніторинг впливу глобалізаційних процесів повинен враховувати специфіку функціонування мікросегментів національної економіки, що надає можливість відповідним інституціям будувати стратегічну карту відновлення та розвитку, враховуючи світовий досвід з корегуванням на сучасні проблемні явища. Перманентне застосування соціально-економічних, адміністративних методичних прийомів та важелів, а також системні інструменти, які є важливим елемен-

том механізму регулювання процесами розвитку в національній економіці. Використання системного та композиційного аспекту економічних методів регулювання уможливорює отримання позитивних результатів за умови використання певних орієнтирів та інструментів, які пришвидшують підготовку та вирішення стратегічних задач з урахуванням впливу зовнішнього факторного середовища.

Глобальні кризові явища потребують визначення та реалізації оптимальних заходів з метою відновлення, стабілізації, поетапного зростання та системного розвитку соціально-економічних процесів національної економіки. Пропозиція та вибір найбільш оптимальних напрямів відновлення після значного руйнування певних суб'єктів господарювання, галузей, територій базуються на вивченні потенціальних можливостей мікро-, мезо- та макрорівня, а також на дослідженні впливу факторів, їх наслідках на систему національної економіки.

Важливою умовою сталого розвитку національної економіки є визначення збалансованої позиції, а також місця у міжнародному середовищі з урахуванням національних пріоритетів та потенційних можливостей держави і суспільства. Дослідження ступеня впливу глобальних змін на національну економіку відкриває перспективи ефективного стратегічного планування з виокремленням пріоритетів поступового розвитку.

З'ясування дефініцій та наближених понять до «глобальних викликів та змін» пов'язано із діагностикою не тільки природи даної категорії, але й можливого прикладного характеру з корегуванням по макроекономічний рівень.

Сучасні умови функціонування національних економік базуються на тісному взаємозв'язку зі світовим господарством, переплітаючи інтереси та ресурси кожної держави, що надає додаткові можливості, але при цьому можуть виникати і суттєві загрози для соціально-економічних процесів країни.

На думку авторів, економічна глобалізація представлена як значний сучасний виклик. Крім того, глобалізація є ключовим чинником та драйвером стрімкого економічного зростання XIX – XX століття, а також суттєвими змінами фінансового, технологічного та соціального характеру. Але при цьому зворотною стороною даного процесу є необхідність побудови потужної системи економічної безпеки, протидія фінансово-торговельним війнам, протистояння нераціональному вико-

ристанню ресурсів із заподіянням шкоди навколишньому середовищу. Важливим є те, що глобальні виклики виокремлюють та загострюють питання екологізації економічних процесів та суспільства, а також рівня раціональності використання ресурсного потенціалу в межах окремих територій [1].

Аналіз досліджень підкреслює, що глобалізаційні процеси характеризуються системними ризиками, що віддзеркалюється соціально-економічними, фінансовими та екологічними індикаторами. Перелік глобальних викликів за останні роки суттєво змінився, на другорядне місце перейшли питання боротьби за місця на певних ринках, на перший вийшли – національна безпека в умовах воєнного стану, важливі соціально-економічні проблеми, розв'язання яких є життєво необхідним для суспільства та країни в цілому. Переосмислення підходів деяких країн до значення глобалізації, яка з одного боку може зруйнувати, але з іншого, має відновлювальний, відтворювальний характер, трансформуючи свідомість особистостей, суспільства, що разом легше і найбільш можливо вирішувати складні питання, які потребують спільних зусиль та об'єднання різних ресурсів у тому числі енергетичних, фінансових, соціальних тощо.

Серед глобальних викликів важливо виділити наслідки пандемії COVID-19, які вимагали спільних дій державних інституцій країн світу та міжнародних організацій для подолання руйнівних наслідків як для суспільства, так й для економічних процесів на міжнародному рівні.

На думку фахівців-аналітиків серед макроекономічних наслідків впливу пандемії на світову економіку можна виділити наступні: інфляцію, яка певним чином знецінює людські заощадження; падіння рівня виробництва, яке призвело до скорочення світового ВВП на 4,36% порівняно з попереднім роком; пропорційне зростання світового рівня безробіття; чітке уповільнення темпів росту світової торгівлі; порушення функціонування транспортної системи та перебої у роботі міжнародних ланцюгів постачання, що призвело до негативних соціально-економічних наслідків у відповідних країнах; акордне збільшення державних видатків на фінансування охорони здоров'я та виробництва медичних виробів у цілому світі. Крім того, суттєвими вважаються наслідки пандемії COVID-19 на макрорівні у вигляді зміни індивідуального способу життя; певна переоцінка схем та потреби закупівель серед споживачів із зростанням попиту на товари першої

необхідності і значним зниженням попиту на товари вищої споживчої цінності; відмічається також зміна фінансової поведінки через введення жорстких карантинних обмежень та закриття бізнесу; негативні очікування змусили споживачів швидко скуповувати велику кількість товарів першої необхідності як в Україні, так і по всьому світу [2].

Зазначимо, що міжнародна співпраця відповідних організацій в боротьбі із даним глобальним викликом надала свої результати: держави отримали певний контроль над процесом розповсюдження хвороби, забезпечили надання належної допомоги населенню, особливо у критичних випадках, впровадили заходи у вигляді вакцинації для зупинення COVID-19 у країнах, які особливо були вражені та постраждали.

Більш руйнівними за всіма характеристиками є війна Росії проти України, наслідки якої ще досі складно порахувати і які зачепили всі сфери життя суспільства та національної економіки. Справді, військові дії, які почались та тривають на території України, мають на локальний, а глобальний характер: вимушена внутрішня та зовнішня міграція населення України, часткова окупація окремих територій, призупинення діяльності суб'єктів господарювання через суттєві руйнування, порушення логістичних ланцюгів, зростання безробіття, зниження активності майже всіх галузей національної економіки. Крім негативних та незворотних наслідків для функціонування національної економіки України, чітко простежуються суттєві глобальні зміни у системному забезпеченні міжнародних продовольчих програм, які опинились під загрозою через блокування українських портів, що були і є основними логістичними артеріями для транспортування зерна та інших продуктів у країни, для яких це питання життя населення.

Підкреслимо, що економічні виклики для України залишаються значними. Скорочення виробництва за окремими найбільш постраждалими галузями, такими як металургія, перевищує 60%. Але при цьому, на думку фахівців, економічно вдалося вистояти, що стало можливим завдяки:

- відповідному збереженню керованості вертикалі влади на чолі з Президентом України (навіть у найбільш тривожні дні російської навали, усі центральні органи влади України працювали та реалізували необхідні рішення);
- системній роботі усієї критичної інфраструктури: від енергетики, транспорту до національної платіжної системи.

– процесу акумулювання значних обсягів зовнішньої фінансової допомоги через залучення партнерів до надання пільгових кредитів і грантів на фінансування державного бюджету, враховуючи значну військову, гуманітарну та іншу необхідну допомогу [3].

Зазначимо, що в таких умовах необхідним для подальшого функціонування національної економіки є визначення стратегічних та тактичних напрямів відновлення країни з перспективою на подальше зростання. Процес визначення пріоритетних векторів національної економіки обов'язково віддзеркалюється у всіх сферах та галузях, визначаючи стратегічні напрями, які забезпечать повоєнне відновлення національної економіки з урахуванням потенційних можливостей, міжнародної співпраці та спрямування зусиль країн-партнерів на реалізацію поставлених цілей, які мають не тільки макрорівневий характер, але й глобалізаційний аспект.

Наявність тісних соціально-економічних зв'язків між певними країнами з одного боку підкреслює можливості зростання та розвитку, але з іншого, виокремлюють загрози, які можуть принести державі негативні наслідки та дестабілізацію економічних й інших процесів, що є недопустимим для національної економіки країни. Розглядаючи питання участі держави у певних системних глобалізаційних процесах іноді виступає пріоритетним напрямком інституційної політики, яка зобов'язана визначати та враховувати сучасні ризики з побудовою системи інструментального забезпечення, спрямованого на зниження негативних наслідків.

Важливо, що серед пріоритетних напрямів відновлення та розвитку національної економіки можливо виділити наступні:

- поступове повернення довоєнного рівня та збільшити обсягу національного доходу за допомогою міжнародного обороту ресурсів;
- трансформація традиційного товарообміну у сучасне співробітництво на основі принципів кооперації, інтеграції та системної диджиталізації;
- перманентне оновлення сегментного функціонування ринкової інфраструктури;
- раціоналізація процесів використання трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, враховуючи проблеми внутрішньої та зовнішньої міграції населення.

Аналіз досліджень підтверджує, що, сприятливі ресурсні та від-

повідні географічні умови обов'язково враховуються при розробці пріоритетних напрямів відновлення та розвитку національної економіки, а також можливих шляхів їх реалізації. Зауважимо, що серед досягнутих не ресурсних можливостей виділяють технологічні інновації, високий рівень людського потенціалу, логістичні зв'язки між суб'єктами макро- та мезорівня та інші досягнення та здобутки сучасної країни, що є необхідним на сучасному етапі.

Важливо підкреслити, що вибір пріоритетності розвитку національної економіки на основі експорту тільки сировини не забезпечить належний рівень зростання, враховуючи регулярні коливання цін на певні товари, та зменшить рівень можливостей країни потрапити до складу технологічно розвинутих держав, що є недопустимим з точки зору стратегії.

Стратегічні напрямки відновлення та розвитку національної економіки в умовах глобальних викликів представлені на рис. 1.

Представлені стратегічні напрями повоєнного відновлення національної економіки України з подальшим векторним спрямуванням на розвиток забезпечуються покроковим вирішенням складним тактичних та оперативних завдань, які мають властивості налаштовуватися до впливу факторного середовища, що може відрізнитись певною непередбачуваністю та руйнівною силою. Застосування при розробці векторів розвитку країни світового досвіду гарантовано забезпечить успіх та високу результативність, враховуючи національну ідентичність.

Зауважимо, що стратегія державного регулювання відновлення та розвитку національної економіки України вважається базовим принципом забезпечення впровадження концептуальних підходів, враховуючи сучасні світові тенденції. Крім того, певний дисбаланс соціально-економічної інфраструктури можливий завдяки впровадженню стратегічних планів та реалізації ефективних оперативних рішень відповідними державними інституціями.

На думку авторів, для оптимального забезпечення взаємозв'язку планування зі стратегією розвитку необхідним аспектом є системне групування планових індикаторів результатів функціонування, обов'язково враховуючи критеріальні ознаки у тому числі показники результативності. Крім того, сегментна оцінка впливу факторів відповідного середовища на результати діяльності являє собою аналіз рівня індикаторів, який представлений у вигляді функції розподілу значень

Рис. 1. Концептуальна схема процесу формування ІСУ на основі методології управління проєктами

Джерело: розроблено автором

величини показників. Для формування сегментної оцінки результатів функціонування національної економіки необхідним є розроблення та застосування концептуальної моделі залежності результатів діяльності (економічних, фінансових, соціальних та екологічних) від ендогенних та екзогенних факторів, у тому числі глобального характеру [4].

Аналіз досліджень показує, що процес соціально-економічного розвитку характеризується певною циклічністю та нерівномірними етапами у просторово-часовому сегменті з визначенням кількісних та якісних індикаторів, враховуючи базові принципи стратегічного управління. При цьому важливим є формування вимог до функціонально-організаційного управлінського процесу на інституційному рівні в умовах глобальних змін.

Процес реалізації довгострокової стратегії повинен забезпечити перспективні темпи соціально-економічного відновлення та розвитку, адаптуючись до певних змін зовнішнього та внутрішнього середовища.

Моніторинг кожного етапу реалізації стратегії супроводжується не тільки порівнянням отриманих результатів з плановими і прогнозними, але обов'язково вивченням причин, які впливають на часткове коригування індикаторів, особливо, якщо спостерігаються негативні тенденції. При цьому побудова ефективної системи контролю за процесом впровадження стратегії відновлення та розвитку національної економіки потребує чіткого механізму державного регулювання з орієнтацією на ринкові важелі.

Підкреслимо, що забезпечити спектр активних інструментів для активізації рушійних сил важливо для отримання позитивних результатів інституційної політики, враховуючи пропорційні відхилення та ендогенні фактори.

Раціональне використання ресурсів країни може вплинути певним чином на швидкість реалізації стратегічних концепцій, але при цьому вкрай необхідно думати про майбутні соціально-економічні процеси, які неможливі без акцентування на екологічності. Розподіл між галузями реалізації стратегічних цілей забезпечить не тільки ефективність досягнення мети, але й надасть можливість своєчасно реагувати на певні глобальні виклики, які супроводжують країну в останні роки.

Аналіз досліджень підтверджує, що використання всіх видів потенціалу одночасно тільки нашкодить і не змусить запустити процес соціально-економічного відновлення, втрачаючи в першу чергу людський

капітал і перспективи перейти на новий рівень функціонування та розвитку національної економіки.

Зауважимо, що поступове впровадження високотехнологічного виробництва забезпечить швидке зростання макроекономічних показників, що необхідно враховувати під час прогнозування та планування стратегічних напрямів і оперативних кроків з метою інтенсивного розвитку.

Оптимальне використання фінансових, матеріальних ресурсів, а також людського капіталу посилює можливості щодо відновлення та подальшого поступового зростання національної економіки. В межах даного аспекту саме система стратегічного планування та індикативного управління з елементами інституційного регулювання забезпечить отримання ефективних результатів. При цьому система індикаторів, які отримуються за певний період повинна бути пов'язана із показниками ефективності та результативності запланованих проєктів, що надасть можливість здійснювати оперативне корегування з метою підвищення необхідних параметрів розвитку, враховуючи фактори ендогенного та екзогенного середовища.

Підкреслимо, що управління результатами на всіх рівнях суттєво впливає на процедури, які супроводжують процеси відновлення та розвитку національної економіки.

На думку науковців, результати окремих досліджень вказують на те, що імпульсні процеси лежать в основі моделювання багатокомпонентних завдань. Крім того, теоретичний аспект імпульсного процесу полягає у визначенні відповідного індикатора зміни для окремої вершини, яка актуалізує всю систему показників, що забезпечує формування цілісної картини. Практичне значення даного методу полягає в тому, що активізовані вершини і початкові зміни в цих вершинах визначаються суб'єктами управління результатами. Реалізація сучасних технологій управління забезпечується за рахунок формування та використання оптимального інструментарію, який повинен мати властивості адаптації до умов ендогенного та екзогенного середовища. Перелік та багатоаспектність результатів надає можливість виокремити соціальний результат, який пов'язаний з економічним, але при цьому потребує окремого підходу до управління на макро-, мезо- та макрорівні. Зазначимо, що соціальний результат являє собою складний, системний наслідок функціонування суб'єкта, який має суттєве значення для окремої

людини, групи людей та суспільства в цілому та безпосередньо впливає на фінансові та економічні відносини в країні [4].

Аналіз досліджень доказує, що отримання необхідного запланованого рівня результативності стратегії розвитку залежить від координованого інституційного втручання, враховуючи контрольовані диспропорції національної економіки. Зазначимо, що перманентне підвищення ефективності процесів розвитку пов'язане з формуванням системи адаптації джерел зростання з можливістю введення нових сучасних інструментів та технологій управління в умовах глобальних змін та викликів. Оцінка рівня та глибини інституційного регулювання стратегії відновлення та розвитку національної економіки надає можливість отримати в майбутньому реалізацію поставлених цілей в межах встановлених векторів.

Висновки та пропозиції. Таким чином, процес відновлення та розвитку національної економіки під впливом глобальних змін залежить від стратегічного планування та прогнозування, враховуючи вектори зростання. Визначення найбільш суттєвих факторів впливу, які в першу чергу мають руйнівний характер, є важливим елементом функціонування сучасної системи регулювання соціально-економічних відносин. Проаналізовано найбільш актуальні фактори глобального характеру, які потребують формування ефективної моделі протидії з метою збереження необхідного рівня національної економіки. Встановлено, що глобальні кризові явища потребують визначення та реалізації оптимальних заходів з метою відновлення, стабілізації та покрокового зростання індикаторів розвитку соціально-економічних процесів.

Обґрунтовано, що, сприятливі ресурсні та відповідні географічні умови обов'язково враховуються при розробці пріоритетних напрямів відновлення та розвитку національної економіки, а також можливих шляхів їх реалізації. Зауважимо, що серед досягнутих не ресурсних можливостей виділяють технологічні інновації, високий рівень людського потенціалу, логістичні зв'язки між суб'єктами макро- та мезорівня та інші досягнення та здобутки сучасної країни, що є необхідним на сучасному етапі. Важливо, що серед пріоритетних напрямів відновлення та розвитку національної економіки можливо виділити: поступове повернення довоєнного рівня та збільшити обсягу національного доходу за допомогою міжнародного обороту ресурсів; трансформацію традиційного товарообміну у сучасне співробітництво на основі принципів

кооперації, інтеграції та системної диджиталізації; перманентне оновлення сегментного функціонування ринкової інфраструктури; раціоналізацію процесів використання трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, враховуючи проблеми внутрішньої та зовнішньої міграції населення. Зазначені напрями потребують системної реалізації в межах національної стратегії з обов'язковим впровадженням ефективного інституційного регулювання.

Список використаної літератури

1. Щупаківський Р. Сучасні виклики глобалізації та актуальність їх державного регулювання системі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-97>
2. Федик М.В. Макроекономічні наслідки впливу пандемії COVID-19 на світову економіку. *Економіка та держава*. 2021. №7. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2021/9.pdf.
3. Гетманцев Д. Півроку війни: Україна вистояла на економічному фронті. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3560208-pivroku-vijni-ukraina-vistoala-na-ekonomichnomu-fronti.html>
4. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства : монографія / О.В. Побережець. Херсон: Видавництво: Грінь Д.С., 2016. 500 с.

Стаття надійшла 19.10.2022 року

M. V. Novikova.

PhD student,

Odesa I. I. Mechnykov National University,

24/26, Frantsuzkyi bulvar, Odesa, 65058, Ukraine

e-mail: novikovamarynav@gmail.com

DIRECTIONS OF THE RECOVERY AND DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES

The article examines the theoretical and methodological aspects of the formation of directions for the recovery and development of the national economy under the influence of global challenges, which are often destructive. It was found that global crisis phenomena require the definition and implementation of optimal measures for the purpose of restoration, stabilization, gradual growth and systematic development of socio-economic processes of the national economy. It is substantiated that the study of the degree of influence of global changes on the national economy opens the prospects of effective strategic planning with the

identification of priorities for gradual development. The process of determining the priority vectors of the national economy is necessarily reflected in all spheres and industries, defining strategic directions that will ensure the post-war recovery of the national economy, taking into account potential opportunities. The strategic directions of the restoration of the national economy of Ukraine with further vectorial direction towards development are presented, which are provided by step-by-step solutions to complex tactical and operational tasks, which have the ability to adjust to the influence of the factor environment, which can differ in a certain degree of unpredictability. It is substantiated that the strategy of state regulation of the recovery and development of the national economy of Ukraine is considered the basic principle of ensuring the implementation of conceptual approaches, taking into account modern world trends. In addition, a certain imbalance of the socio-economic infrastructure is possible thanks to the implementation of strategic plans and the implementation of effective operational solutions by the relevant state institutions.

Keywords: development, recovery, national economy, directions of growth, global challenges, state regulation, endogenous and exogenous factors, potential opportunities, socio-economic processes, effectiveness.

References

1. Shchupakivskyi, R. (2021). Modern challenges of globalization and the relevance of their state regulation to the system of ensuring the competitiveness of the national economy. *Economy and Society*, Vol. 34.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-97>.
2. Fedyk, M. (2021). Macroeconomic consequences of the impact of the covid-19 pandemic on the global economy, *Ekonomika ta derzhava*, Vol. 7, pp. 40–46.
DOI: 10.32702/2306-6806.2021.7.40
3. Hetmantsev, D. (2022). Half a year of war: Ukraine held out on the economic front. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3560208-pivroku-vijni-ukraina-vistoala-na-ekonomichnomu-fronti.html>
4. Poberezhets, O.V. (2016), *Teoretyko-metodolohichni ta praktychni zasady doslidzhenny a systemy upravlinnya rezultatamy diyalnosti promyslovoho pidpriumstva* [Theoretical-methodological and practical principles of the research of the system of management of the results of the activity of the industrial enterprise], Hrin D.S., Kherson, Ukraine.